

Опис педагогічного досвіду класного
керівника 9-Б класу Чугуївської
загальноосвітньої школи І-ІІІ ступенів №7
Чугуївської міської ради
Харківської області
Пристипи Наталії Володимирівни

Уміння виховувати – це мистецтво...

*Виховати треба дитину так, щоб їй,
як одиниці, було добре на світі, щоб
її світ не потоптав, не кривдив, не
знищив, але, з іншого боку, щоб вона
вміла серед суспільності жити...*

Ю.Дзерович

Кожен ранок, ідучи в школу, я проходжу «дорогою вітань», коли всі діти, яких зустрічаю, вітаються і посміхаються мені у відповідь. Я знаю, що в школі біля кабінету мене чекають вже вони, мої вихованці. Діти поспішають, перебиваючи один одного, розповісти про те, чому я не була свідком. Хочуть поділитися всім новим, що у них з'явилося, що їх спантеличило.

Виховання - процес, що починається з дитинства, коли в душу дитини закладаються основні життєві принципи, що допомагають їй стати Людиною з великої букви, сміливо увійти до епохи нового розуму і зайняти в ній гідне місце, усвідомлюючи себе особистістю й індивідуальністю.

Вважаю, що класний керівник - найнеобхідніша людина для дитини в сучасній школі. У нього незвичайна місія в житті: не тільки керувати, направляти, але й виховувати. Його призначення - простежити за становленням особистості дитини, що входить у сучасний світ, виховати людину, здатну гідно зайняти своє місце в житті.

Як класний керівник, упевнена, що необхідний широкий підхід до особистості дитини. Мені здається, що вкрай важливо розуміти всебічний розвиток не як розвиток певних сторін і якостей особи, а як їх органічну єдність і цілісність.

У сучасних умовах, на мій погляд, необхідно дійти до кожного учня, створити кожному умови для розвитку індивідуальних здібностей,

сформувати в дитини потребу до самовираження. Кожна людина хоче бути значною, соціально самостверджуватися, тому основним виховним завданням - вважаю реалізацію особистісно - орієнтованого підходу до виховання. Мій педагогічний девіз: «Люби, твори, прощай!». Я твердо вірю в силу виховання, яка складається з дуже простих компонентів: любові до дітей, слова вчителя, сили особистого прикладу, справедливості - основи довіри; здатності прощати дитину, доброти. Вчитель - учень - єдина духовна спільнота, а життєвий шлях дитини - шлях радості. Головне в моїй роботі - виховання учня як особистості. І в це поняття я вкладаю духовну збагаченість, широкий світогляд, ерудицію, високу моральність, товариськість, здатність впливати на рішення і діяльність колективу, не протиставляючи себе колективу.

З цією метою я звертаюся до тих загальнолюдських цінностей, які вироблялися століттями, впродовж всієї історії людських цивілізацій.

Людина. Сім'я. Вітчизна. Праця. Знання. Культура. Мир. Здоров'я. Земля. Ці поняття для мене - основа виховної роботи.

Вихователь повинен бути професіоналом. Він повинен уміти ставити себе поряд з дитиною в діяльності, а не напроти неї. Саме він повинен допомогти дитині зрозуміти себе і повірити в свої сили, створювати ситуації успіху, стати другом дитини, щоб вона могла поділитися своїми переживаннями та радостями.

Я не можу бути байдужою людиною, оскільки спілкуюся не з предметами, а із справжнім дивом природи - дітьми. І це диво потрібно вигодувати теплотою свого серця, багатством душі. Чуже серце дитини не прийме брехні, будь-яка нещирість буде виявлена, і її внутрішній світ закриється від вихователя, що допустив помилку.

Для того, щоб допомогти дитині, я визначила для себе основне правило - «Правило веселки»: «Упевненість. Успішність. Дивовижність. Переконливість. Шанобливість. Врівноваженість. Усмішливість». Сподіваюся, що веселка відчуттів, освітивши душу, зігріє серце дитини,

направити її на шлях пізнання себе. Головне завдання бачу в тому, щоб достукатися до найпотаємніших куточків дитячої душі, допомогти кожній дитині повірити в себе.

Твердо дотримуюся заповідей вихователя:

- не виховувати у поганому настрої («спокій, тільки спокій»);
- визначити, чого хочеш для дитини, дізнатися, що вона думає із цього приводу;
- надати можливу самостійність;
- не підказувати готового рішення, а показувати можливі шляхи до нього;
- не пропустити перший успіх дитини;
- робити своєчасні зауваження;
- оцінювати вчинок, а не особу.

І на закінчення хочу пригадати чудові слова Демокріта: «Виховання дітей - ризикована справа. Бо у разі успіху останнє придбане ціною великої праці і турботи, у разі ж невдачі горе незрівняне ні з яким іншим».

Уміння виховувати – це все-таки мистецтво, таке ж мистецтво, як добре грати на скрипці або роялі, добре малювати картини, бути гарним слюсарем або пекарем. А важливий показник педагогічної майстерності, на мою думку, - це пошук нових шляхів підходу до дітей, уміння впливати на них.

Ефективність виховного впливу на учнів значною мірою залежить від встановлення правильного контакту з класом. А справа ця нелегка. Відразу знайти спільну мову і контакт із класом важко. Для цього необхідний тривалий час. У процесі роботи неминучі й конфліктні ситуації. Тому майстерність класного керівника полягає в тому, щоб вчасно підказувати учням правильну лінію поведінки, переконати їх, розбудити їхню думку, повірити в їхні сили та можливості, підтримати їх добрим словом. А слово – це найтонший різець, здатний доторкнутися до найніжнішої рисочки людського характеру. Вміти користуватися ним – велике мистецтво. Словом можна створити красу душі, а можна й спотворити її. Слово – це ніби той місток, через який наука виховання переходить у мистецтво, майстерність.

Воно потрібне дитині кожної хвилини – і тоді, коли вона втішається радощами життя, і тоді, коли її серце стискає сум.

Провідна ідея мого досвіду – це особистісна зорієнтованість з урахуванням психофізіологічних особливостей дітей у навчально-виховному процесі, забезпечення комфортних і безпечних умов для розвитку особистості учня, реалізація його природних потенцій, соціалізація учнів.

Напрямки моєї програми виховання «Формування умов для реалізації творчого потенціалу особистості учнів» представляють собою деякий синтез вже відомого, перевіреного на практиці, та нового, запропонованого мною для умов нашого мікрорайону, нашої школи та мого класу зокрема.

Наша школа розташована в мікрорайоні «Дружба». Для більшості родин характерні складні умови проживання, скрутне фінансове становище, більшість батьків не мають постійної роботи. Щоб правильно визначити мету, зміст, організаційні форми роботи класу, треба враховувати реалії сьогодення.

Протягом п'яти років я веду виховну роботу, яка поєднала у собі традиційні форми та методи роботи класного керівника та нетрадиційну, але дуже важливу галузь – своєчасну психологічну допомогу вихованцям та їх родинам. Для цього використовуємо тестування, тренінги, індивідуальні корекційні програми.

Вважаю, що важливою умовою організації навчально-виховного процесу в сучасній школі є забезпечення умов для саморозвитку і саморелізації вихованців.

Велику роль у розвитку особистості відіграє колектив. Ще з молодшого шкільного віку дуже важливо закласти своєрідний фундамент рухомості дитини, тобто виховати вміння проявляти ініціативу в організації життя класу. Моїм педагогічним кредо є цінування цієї ініціативності, довіра до дітей і орієнтація в роботі на їх запити, інтереси та їх бажання, забезпечення найсприятливіших умов соціалізації особистості.

Спираючись на досягнення сучасної педагогічної науки, використовуючи методи народної педагогіки, я шукаю нових підходів у вихованні, які б відповідали потребам у розвитку компетентної особистості, були б спрямовані на прищеплення моральних цінностей. Всю систему навчально-виховної роботи в класі спрямовую на вивчення потенціалу особистості учня, створення сприятливих умов для розвитку кожної дитини. Розуміючи сучасні вимоги виховання, як класний керівник прагну організувати виховний процес, що формував би повноцінну цілісну особистість, індивідуальність, національну гідність, совість і честь кожного мого вихованця.

Свою роботу з класом (у вересні) завжди розпочинаю з вивчення сім'ї, індивідуальних особливостей кожного учня, веду зошит педагогічних спостережень. Мене цікавить не лише питання навчання та ставлення до нього, а й рівень вихованості учня, його розуміння життя, ставлення до своїх батьків, друзів, бо успіх виховної роботи класного керівника багато в чому залежить від глибокого проникнення у внутрішній світ дітей, від розуміння їхніх переживань та мотивів поведінки. Тому вивчити, чим живе учень, які його інтереси й нахили, особливості волі й риси характеру, - це означає знайти правильний шлях до серця, використати найдоцільніші методи педагогічного впливу. І, знаючи особливості учнів, їх інтереси, рівень вихованості, мені легше скласти цілеспрямований і дієвий план виховної роботи з класом.

Під час планування виховної роботи завжди враховую ступінь зайнятості дітей навчанням та іншими суспільно-корисними справами, рівень їх досвіду та організаційних навичок. Іноді легше десять раз зробити все самому, ніж доручити дітям, але мій невеликий досвід свідчить, що потужний виховний ефект приносять лише ті справи, організаторами і виконавцями яких є діти. Ретельна підготовка будь-якого виховного заходу без поспіху має іноді більше значення для виховання учнів, ніж сам виховний захід. Тому в план включаю ті справи і заходи, які можна ретельно

підготувати, якісно провести, які безперечно будуть виконані і принесуть моєму класу моральне задоволення, радість успіху.

Перед плануванням своєї роботи я завжди думаю про коефіцієнт виховної дії класної години, тобто не тільки про зміст і обсяг інформації, але й про враження, яке вона справлятиме на учнів.

Під час планування класних годин як для мене, головну роль відіграє анкетування, проведене з учнями наприкінці минулого навчального року. Учні пропонують теми класних годин, які найбільше цікавлять. Ми обговорюємо разом, вибираємо найкращі. Головне, щоб учні відчували користь від проведеного виховного заходу.

Стараюся, щоб класні години проходили не тільки у формі лекцій, а й у формі вільного дискусійного спілкування. Учні вчаться сперечатися не за допомогою гучного голосу, а завдяки силі переконання. Головне, щоб учні навчилися спілкуватися. На таких заходах завжди створюю доброзичливу атмосферу в класі, допомагаю кожній дитині виразити себе.

Щоб успішно вирішити цю педагогічну задачу, на мою думку, класному керівникові потрібно ретельно вивчити своїх учнів, їх психологічні особливості, нахили; важливо виявити інтереси учнів класу, з'ясувати, наскільки вони різноманітні, чи об'єднують вони дітей, чи, навпаки, роз'єднують на безліч груп, як ставляться діти до інтересів своїх товаришів, що можуть бути спільними й об'єднувати весь клас.

Я спостерігаю за своїми вихованцями з 5-го класу, проводила різноманітні анкети, тести, записувала свої міркування у спеціальний зошит «Психолого-педагогічних спостережень за учнями» і тепер добре знаю інтереси кожного учня. Це допомагає мені під час вибору тем для класних годин та надає можливість варіювати участь кожної дитини в обговореннях, диспутах, уроках мужності та чуйності, а також інших формах проведення класних годин.

У роботі використовую елементи методики І.Іванова – КТС – (колективна творча справа) – спільний пошук кращих рішень складних

завдань. Таким чином, намагаючись заохочувати дітей до прийняття участі у шкільних і класних заходах, розкривати і розвивати бажання завжди робити все цікавим, неординарним. При цьому моє завдання як організатора – спрямувати КТС на збагачення особистості і колективу соціально-цінним досвідом, на вдосконалення кращих людських здібностей, потреб і відносин.

Важливим завданням для мене є виховати багатогранну, всебічнорозвинену людину, достойного громадянина. Виконання цього завдання, впровадження особистісної орієнтації я здійснюю за допомогою таких напрямків: робота з обдарованими дітьми; конфліктність; робота з соціально дезадаптованими дітьми; навчання здоровому стилю життя; робота з батьками; труднощі навчання; знайомство з національними традиціями; духовний розвиток.

Для цього в роботі з класом використовую інтерактивні та розвиваючі ігри, цікаву граматику, конкурсні змагання, тренінгові вправи, дискусійні ринги, заочні подорожі, класні майстерні та інші.

Виховна робота класного керівника включає в себе також роботу з батьками. В.О.Сухомлинський писав: «В наші дні немає важливішого у сфері виховання завдання, ніж навчити батька й матір виховувати своїх дітей».

Сім'я – клітинка соціального організму, яка живе з ним у єдиному ритмі, відображає у своєму складі, мов краплинка води, і великі ідеї, і велику загальну мету. Перед тим, як планувати роботу з батьками, ретельно вивчаю сім'ї, їх матеріально-побутові умови, соціальний стан, взаємини між членами родини, ставлення батьків до школи, участь батьків у вихованні своїх дітей. Я починаю роботу з батьками не із батьківських зборів, а з відвідування своїх учнів удома. У неофіційній обстановці, вдома, більше дізнаєшся про дитину, її уподобання, стосунки у сім'ї. Вважаю, що висока ефективність моєї роботи цілком пов'язана з тісним контактом з батьками. Цей напрям роботи можна вважати найскладнішим. У моєму класі є неблагонадійні і неповні родини, і це ускладнює роботу з батьками.

Соціальні психологи стверджують: якщо сім'я зацікавлена у вихованні особистості дитини, то сили школи потроюються. Адже цей розвиток успішний лише завдяки спілкуванню, взаєморозумінню і співпраці з батьками. Але не всі батьки мого класу додержуються такої думки, тому з деякими з них дуже важко співпрацювати.

Батьківський актив є опорою у моїй роботі. Він допомагає істотно звільнитись від безлічі «побічних» навантажень. Це надає можливість мені зосередитись на педагогічній творчості, забезпечити індивідуальний підхід до «найскладніших» вихованців. Відомо, що всі батьки мають хоч якийсь педагогічний хист, за допомогою анкетування це дуже легко виявити. Один чудово розв'язує задачі, другий – розповідає – заслухаєшся, третій – справжній фізорг або майстер виробничого навчання. Дуже важливо ці вміння виявити і використати. Для того, щоб батьки бажали йти до школи, вони повинні бачити зацікавленість учителя у процесі навчання і виховання. Коли я віддаю весь свій час, всю свою душу дітям, серця батьків не залишаються байдужими.

У роботі з батьками використовую колективні бесіди, диспути, зустрічі за круглим столом, конкурси (наприклад, на гарні поради, на розв'язування сімейних конфліктних ситуацій), різноманітні презентації на педагогічні теми.

Звичайна робота класного керівника не повинна обійти такий бік, як виховання «проблемних дітей». Це потребує багато часу, сил та помічників, наприклад, допомагає досвід А.С.Макаренка. Дуже ефективним є заохочування таких дітей до класних справ, взаємодопомога однокласників, завантаження вільного часу дітей гуртковою роботою, відвідування клубів за інтересами, роботою на користь школі, класу, також необхідна умова – стимуляція самовдосконалення дітей (створення ситуації успіху).

Рівень актуальності мого пошуку полягає у поєднанні педагогічних, виховних та психологічних підходів до навчально-виховного процесу шляхом розширення кордонів взаємодії вчителя-вихователя з дітьми.

Методологічним принципом цього підходу є врахування і опора на природовідповідність, фізіологічні, психологічні особливості дитини. Врахування у процесі виховання багатогранної і цілісної природи дитини.

Підводячи підсумки, можу з гордістю сказати, що я задоволена наслідками реалізації програми. Діти стали по-іншому відноситись до себе: це і гігієна, поведінка, ретельність; до близьких: повага, вдячність; до оточуючих: почуття колективізму, патріотизму...

Я щаслива, що обрала саме професію педагога, що маю можливість спілкуватися з дітьми. Я з радістю віддаю всі свої ідеї дітям, і радію, коли бачу, як вони вбирають у себе всю інформацію, надану мною, настрій, який я несу їм, радість і щастя, яке мені хочеться розділити з ними.

Отже, я завжди буду пам'ятати, що кожне питання, кожна проблема і, головне, кожна дитина мають свою власну стежку, яку я допомагаю роздивитись. А для пошуку вірних шляхів я буду користуватись і досвідом спеціалістів, і слухати власне серце, свою фантазію, і пам'ятатиму про нестандартність, яка може додати декілька яскравих кольорів до веселки нашого життя. А також хочу використати вислів психолога М.Чехова : «Душа залишається глуха до наказів, не відповість на гвалтування, душу можна тільки зацікавити»...